

**SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN
POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA
PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH
A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV**

S. DURANKOVÁ¹, A. PAVÚK¹, I. BERNASOVSKÝ²

¹ Katedra biológie FHPV PU, Prešov

Vedúca katedry: doc. RNDr. Iveta Boroňová, PhD.

² Centrum excelentnosti ekológie živočíchov a človeka FHPV PU,
Prešov

Riaditeľ: prof. RNDr. Ivan Bernasovský, DrSc.

S ú h r n

Azda žiadnej závislosti veľmi rozšírenej vo svete nevenujú zdravotníci, vedci, osvetoví pracovníci a médiá toľko pozornosti ako fajčeniu. V práci sme sa zaoberali štúdiom fajčiarskych návykov tehotných žien z Prešovského okresu a frekvencii výskytu predčasných pôrodov v závislosti od fajčiarskych návykov matky. Sledovaný súbor tvorilo 911 rómskych a 845 nerómskych donosených novorodencov. Predkladaný výskum sme realizovali na Oddelení gynekológie a pôrodnictva Fakultnej nemocnice s poliklinikou J. A. Reimana v Prešove, v rokoch 2009 – 2011. Na Slovensku fajčilo podľa údajov Štatistického úradu SR 43 % dospelých v roku 2000, z toho pravidelne fajčilo 32 % a príležitostne 14 %. Na ochorenia súvisiace s fajčením ročne zomiera približne 11 000 osôb. Zdravotný stav Rómov je horší ako zdravotný stav

S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV

nerómskeho obyvateľstva a reprodukčné správanie Rómov sa výrazne odlišuje od reprodukčného správania nerómskej populácie. Predkladaný výskum poukazuje na fajčenie tehotných žien majoritnej a minoritnej populácie a jeho vplyv na dĺžku gravidity. Výskum potvrdzuje opodstatnenosť eliminovať fajčenie žien počas tehotenstva z dôvodu vplyvu fajčenia na predčasný pôrod novorodencov.

Klíčov é s l o v á : fajčenie v tehotenstve – rómski a nerómski novorodenci – predčasne narodení novorodenci

S. Duranková, A. Pavúk, I. Bernasovský: MONITORING
THE SMOKING HABITS OF WOMEN DURING
PREGNANCY AND THE IMPACT OF SMOKING
ON PRETERM BIRTH IN PREGNANT ROMANY
AND NON-ROMANY WOMEN IN DISTRICT
OF PREŠOV

S u m m a r y

Among all addictions, health professionals, scientists, educators and media pay perhaps the most attention on smoking. In this work we deal with the study of smoking habits of pregnant women in the Prešov district and with the frequency of premature births, depending on the smoking habits of mother. The sample consisted of 911 Romany and 845 full-term non-Romany newborns. The presented research was conducted at the Department of Gynaecology and Obstetrics of the J. A. Reiman Hospital in Presov, during 2009 – 2011. In Slovakia, according to the Statistical Office of the Slovak Republic, 43 % of adults were smokers in 2000, while 32 % of them smoked regularly and 14 % occasionally. Each year about 11 000 people die on diseases related to smoking. Health status of Romany is worse than the health of non-Romany people and reproductive behaviour of Romany is significantly different from the reproductive behaviour of the non-Romany population. The present research focuses on smoking in pregnant women of the majority and minority populations and its influence on duration of pregnancy. Research confirms the seriousness of eliminating smoking during pregnancy due to the impact of smoking on preterm birth newborns.

Key words : smoking during pregnancy – Romany and non-Romany newborns – premature newborns

S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV

Úvod

Užívanie drog v tehotenstve je v súčasnosti vzrastajúcim problémom, ktorý sa týka až 80 % žien (Martius, 1996).

Z prieskumov vykonaných počas uplynulých rokov sa jednoznačne ukázalo, že fajčenie žien v období gravidity má výrazne negatívny vplyv na plod. Predstavuje rizikový faktor pre predčasne vyvolaný pôrod (Crha a Hrubá, 2000). Zanedbávanie lekárskej starostlivosti počas celej doby tehotenstva je značným problémom hlavne u žien nerómskeho pôvodu.

Negatívne účinky fajčenia počas tehotenstva sú dostatočne dokumentované v rade klinických a experimentálnych štúdií. Perinatálna úmrtnosť i morbidita sú signifikantne zvýšené u fajčiarok a v súvislosti s fajčením sa častejšie objavuje predčasný pôrod, retardácia rastu plodu a predčasné odlúpenie placenty. Väčšina mnohých potenciálnych škodlivých látok v cigaretovom dyme ľahko prechádza placentárnou bariérou a môže priamo ovplyvniť plod. Najväčší efekt sa pripisuje nikotínu a oxidu uhoľnatému (Pavúk, 2007).

Cigaretový dym (CD) je vlastne koncentrovaným aerosólom, v ktorom v plynnom prostredí sú rozptýlené pevné a kvapalné častice. Partikulárna – hmotná fáza (CD) tvorí približne 8 %, zvyšných 92 % tvorí plynná fáza. V partikulárnej časti (CD) sa nachádza okrem iného 5 – 8 % nikotínových alkaloidov, v plynnej zložke (CD) je okrem iného 4,2 % oxidu uhoľnatého (Kavcová, 2002).

Cieľom nášho výskumu bola problematika fajčenia tehotných žien majoritnej a minoritnej populácie počas tehotenstva a jeho vplyv na priebeh gravidity, pôrod a celkový stav novorodenca.

Metodika

Predkladaný výskum sme realizovali na Oddelení gynekológie a pôrodnictva Fakultnej nemocnice s poliklinikou J. A. Reimana v Prešove v rokoch 2009 – 2011. Sledovaný súbor tvorilo 911 rómskych žien, z ktorých bolo 320 fajčiarok a 591 nefajčiarok. Za kontrolnú skupinu sme si zvolili fajčiace návyky tehotných nerómskych žien. Z celkového počtu 845 nerómskych žien bolo 37 fajčiacich a 808 žien, ktoré počas celého tehotenstva nefajčili. Zameriavali sme sa na matky, u ktorých v priebehu tehotenstva nebola zistená gestóza, krvácanie, cukrovka a iné ochorenia, ktoré by mohli ohroziť tehotenstvo. Týmto sledovaným výberom sme sa snažili priblížiť požiadavkám

S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV

na zdravý rast a vývin novorodencov. Do sledovaného súboru sme zaradili aj predčasne narodených novorodencov.

Celý súbor žien sme rozdelili z hľadiska ich fajčiarskych návykov počas tehotenstva do troch skupín:

- 1) Fajčiarky, ktoré v priebehu tehotenstva vyfajčili 1-3 cigarety denne;
- 2) Fajčiarky, ktoré v priebehu tehotenstva vyfajčili viac ako 3 cigarety denne;
- 3) Nefajčiarky, ktoré počas tehotenstva nevyfajčili ani jednu cigaretu denne.

Získavanie údajov o fajčiarskych návykoch matiek počas tehotenstva vyplnili po pôrode ošetrojúci lekári a zdravotné sestry. Údaje boli získané na základe zdravotnej dokumentácie rodičky. Zber dát bol v súlade s etickými princípmi v biomedicínskom výskume.

Následne sme Chi-kvadrátovým testom zisťovali štatistickú významnosť. Významnosti rozdielov medzi porovnávanými znakmi sme hodnotili na hladinách významnosti $p < 0,05$ (*), $p < 0,01$ (**), $p < 0,001$ (***)).

Výsledky

V našej štúdií sme sa zamerali na porovnanie vybraných znakov v súbore rómskych a nerómskych matiek a ich novorodencov z Prešovského okresu.

Prvým sledovaným znakom bol súbor fajčiariok a nefajčiariok rozdelený podľa etnika. Sledovali sme hlavne problematiku fajčenia tehotných žien rómskeho pôvodu. Ako kontrolnú skupinu sme zvolili fajčenie tehotných žien nerómskeho pôvodu. V sledovanom súbore sme zistili, že v roku 2009 fajčilo počas tehotenstva 39,7 % žien rómskeho etnika, v roku 2010 poklesol počet fajčiariok na 35,7 %. V roku 2011 fajčilo počas tehotenstva 30,3 % rómskych žien (tab. 1). Z tab. 1 ďalej vyčítame, že fajčenie rómskych žien počas tehotenstva je viac rozšírené ako nerómskych žien (fajčenie nerómskych žien počas tehotenstva: 2009 – 3,5 %, 2010 – 5,8 %, 2011 – 4,0 %). Pri porovnávaní fajčenia medzi rómskymi a nerómskymi ženami sme štatistickú významnosť zaznamenali v každom sledovanom roku.

Ďalším sledovaným znakom bolo sledovanie žien podľa počtu pôrodov.

Podľa počtu pôrodov fajčiacich žien sme vytvorili dve skupiny:

- 1) Skupina prvorodičiek (primipary) – ženy, ktoré rodili po prvýkrát;
- 2) Skupina viacrodičiek (multipary) – ženy, ktoré porodili viac ako jedno dieťa.

S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV

V minoritnej populácii fajčiacich matiek v roku 2009 bolo 23,7 % prvoroďčiek, v roku 2010 počet prvoroďčiek stúpol na 38,4 %. V roku 2011 sme zaznamenali 38,3 % prvoroďčiek v minoritnej populácii. Multipar bolo v skupine fajčiacich žien rómskeho pôvodu v roku 2009 76,3 %, v roku 2010 poklesol počet na 61,6 %. V roku 2011 bolo 61,7 % fajčiacich žien, ktoré mali viac ako jedno dieťa (tab. 2). Z výsledkov vyplýva, že obmedzovanie fajčenia počas tehotenstva je viac rozšírené u prvoroďčiek ako viacroďčiek. Zistené výsledky poukazujú aj na väčšiu zodpovednosť nerómskych matiek, ktoré v čase tehotenstva obmedzujú fajčenie v oveľa vyššej miere ako rómske matky.

Počet predčasných pôrodov sme sledovali v závislosti od fajčenia žien a ich etnickej príslušnosti v rokoch 2009 – 2011. V roku 2009 bolo z celkového počtu 576 žien (rómskych aj nerómskych) 124 fajčiarok (tab. 3). V uvedenom roku z 10 nerómskych fajčiarok rodila predčasne iba jedna žena – 10,0 %. V roku 2010 predčasne rodilo 21 fajčiacich rómskych žien z celkového počtu 112, čo predstavovalo 18,8 %. V roku 2010 sme nezaznamenali žiadnu fajčiacu nerómsku ženu rodiacu pred 38. týždňom gravidity (tab. 4). V roku 2011 sa z celkového počtu 94 fajčiacich žien rómskeho pôvodu predčasne narodilo 8 novorodencov, čo predstavovalo 8,5 % (tab. 5). V počte nedonosných novorodencov sme štatistickú významnosť zaznamenali v rokoch 2010 a 2011 u rómskych fajčiacich žien v porovnaní s nerómskymi fajčiacimi ženami. Fajčiace ženy rómskeho etnika predčasne rodili častejšie ako fajčiace ženy majoritnej populácie.

V skupine predčasne narodených novorodencov bez ohľadu na etnikum bolo 30 (21,4 %) fajčiarok, v skupine donosených novorodencov bolo 312 fajčiarok, čo predstavovalo 19,5 %. Celkový vplyv fajčenia na dĺžku gravidity bez ohľadu na etnikum bol štatisticky potvrdený len v roku 2010. Vzhľadom na celkovo nízky počet nami zaznamenaných predčasných pôrodov nemohol byť štatisticky korektne vyhodnotený vplyv fajčenia na trvanie gravidity.

**S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE
FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA
A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH
RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV**

Tabuľka 1. Súbor fajčiarok a nefajčiarok, rozdelený podľa etnika

Fajčenie	Rok 2009 (%)			Rok 2010 (%)			Rok 2011 (%)		
	Rómsky (N=287)	Nerómsky (N=289)	Spolu (N=576)	Rómsky (N=314)	Nerómsky (N=278)	Spolu (N=592)	Rómsky (N=310)	Nerómsky (N=278)	Spolu (N=588)
Fajčiarky (1-3)	*** 11,2	1,0	6,1	*** 9,2	1,4	5,6	* 5,5	1,4	3,6
Fajčiarky (3 a viac)	*** 28,6	2,4	15,5	*** 26,4	4,3	16,1	*** 24,8	2,5	14,3
Spolu fajčiarky	*** 39,7	3,5	21,5	*** 35,7	5,8	21,6	*** 30,3	4,0	17,9
Nefajčiarky	*** 60,3	96,5	78,5	** 64,3	94,2	78,4	** 69,7	96	82,1
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Legenda: $p < 0,05$ (*), $p < 0,01$ (**), $p < 0,001$ (***)

Tabuľka 2. Súbor fajčiacich žien podľa počtu pôrodov
v roku 2009, 2010, 2011

Počet pôrodov	Rok 2009 (%)			Rok 2010 (%)			Rok 2011 (%)		
	Rómsky (N=114)	Nerómsky (N=10)	Spolu (N=124)	Rómsky (N=112)	Nerómsky (N=16)	Spolu (N=128)	Rómsky (N=94)	Nerómsky (N=11)	Spolu (N=105)
Prvorodička	23,7	30,0	24,2	38,4	43,8	39,1	38,3	36,4	38,1
Viacrodička	76,3	70,0	75,8	61,6	56,2	60,9	61,7	63,6	61,9
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

**S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE
FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA
A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH
RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV**

Tabuľka 3. Súbor fajčiarok a nefajčiarok podľa gestačného veku v roku 2009

Rok 2009	Gestačný vek v týždňoch (%)					
	do 38. týždňa			po 38. týždni		
	Rómky (N=15)	Nerómky (N=20)	Spolu (N=35)	Rómky (N=257)	Nerómky (N=269)	Spolu (N=526)
Fajčiarky (1-3)	0,0	0,0	0,0	*** 10,9	1,1	5,9
Fajčiarky (3 a viac)	0,0	5,0	2,9	*** 27,6	2,2	14,6
Fajčiarky spolu	0,0	5,0	2,9	*** 38,5	3,3	20,5
Nefajčiarky	100,0	95,0	97,1	*** 61,5	96,7	79,5
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Legenda: $p < 0,05$ (*), $p < 0,01$ (**), $p < 0,001$ (***)

Tabuľka 4. Súbor fajčiarok a nefajčiarok podľa gestačného veku v roku 2010

Rok 2010	Gestačný vek v týždňoch (%)					
	do 38. týždňa			po 38. týždni		
	Rómky (N=39)	Nerómky (N=16)	Spolu (N=55)	Rómky (N=275)	Nerómky (N=262)	Spolu (N=537)
Fajčiarky (1-3)	10,3	0,0	7,3	*** 9,1	1,5	5,4
Fajčiarky (3 a viac)	** 43,6	0,0	30,9	*** 24,0	4,6	14,5
Fajčiarky spolu	*** 53,9	0,0	38,2	*** 33,1	6,1	19,9
Nefajčiarky	46,1	100,0	61,8	66,9	93,9	80,1
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Legenda: $p < 0,05$ (*), $p < 0,01$ (**), $p < 0,001$ (***)

**S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE
FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA
A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH
RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV**

Tabuľka 5.

Súbor fajčiarok a nefajčiarok
podľa gestačného veku v roku 2011

Rok 2011	Gestačný vek v týždňoch (%)					
	do 38. týždňa			po 38. týždni		
	Rómky (N=26)	Nerómky (N=24)	Spolu (N=50)	Rómky (N=284)	Nerómky (N=254)	Spolu (N=538)
Fajčiarky (1-3)	* 11,5	0,0	6,0	*** 4,9	1,6	3,3
Fajčiarky (3 a viac)	* 19,2	0,0	10,0	*** 25,4	2,7	14,7
Fajčiarky spolu	** 30,8	0,0	16,0	*** 30,3	4,3	18,0
Nefajčiarky	69,2	100,0	84,0	* 69,7	95,7	82,0
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Legenda: $p < 0,05$ (*), $p < 0,01$ (**), $p < 0,001$ (***)

Diskusia

V literatúre Castles a kol. (1999) uvádza vzťah medzi fajčením a piatimi najzávažnejšími poruchami v tehotenstve, ktoré spôsobuje fajčenie: mimomaternicové tehotenstvo, predčasné pretrhnutie plodových blán, placenta previa, abrupcia placenty a preeklampsia. U fajčiacich žien býva riziko zvýšené o 45 – 78 %. Fajčenie počas tehotenstva je príčinou zhoršeného zdravotného stavu matky ako aj plodu a je najväčšou príčinou ochorenia plodu, úmrtia plodu alebo úmrtia novorodenca.

Podobné výsledky zaznamenal aj Pavúk (2001), ktorý zistil, že v rokoch 1991 – 2000 fajčilo počas tehotenstva vo vybraných gynekologicko – pôrodnických oddeleniach takmer 54,9 % rómskych a 15,8 % nerómskych tehotných žien. V roku 2005 Pavúk (2005) sledoval vplyv fajčenia tehotných žien na vývin plodu z hľadiska etnického a geografického. Autor vo svojej štúdiu uvádza, že fajčiace rodičky predčasne rodili častejšie ako nefajčiarky, rovnako u žien rómskeho etnika boli zaznamenané predčasné pôrody častejšie ako u žien majoritnej populácie. S podobnou štúdiou sa stretávame aj u fajčiacich tehotných žien žijúcich v Brne (Kukla a kol., 1999). V ich štúdiu ELSPAC bolo 42 % žien, ktoré uviedli vo svojej anamnéze fajčenie, z toho

S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV

5 – 8 % fajčilo počas celého obdobia tehotenstva. Pavúk (2007) uvádza v súbore matiek minoritnej populácie 33,4 % primipar a 66,6 % multipar. V jeho sledovanom súbore v majoritnej populácii rodilo po prvýkrát 41,7 % žien a 58,3 % žien malo aspoň jedno dieťa. Z toho vyplýva vyššia frekvencia viac rodičiek v rómskej populácii, čo je základný demografický ukazovateľ na Slovensku.

Podľa medzinárodných klasifikácií WHO (World Health Organization) patria k predčasným pôrodom tie, ku ktorým dôjde pred 38. týždňom gravidity, čiže medzi 24. – 37. týždňom gravidity a novorodenec vykazuje známky života (tlkot srdca, dýchanie, pulzáciu pupočnej šnúry). Výskyt predčasných pôrodov sa pohybuje medzi 6 – 8 % zo všetkých pôrodov. K rizikovým faktorom patrí fajčenie cigariet, predchádzajúce predčasné pôrody, viacplodové tehotnosti, materské ochorenia ako diabetes mellitus a vývojové anomálie maternice.

Pri sledovaní fajčiarok, exfajčiarok a nefajčiarok rovnako podľa gestačného veku zaznamenal Pavúk (2001) v celom svojom súbore 12,3 % predčasne narodených detí. Martin a Bracken (1986) zistili, že medzi pasívnymi fajčiarkami a nefajčiarkami nebol signifikantný rozdiel vo frekvencii výskytu predčasného narodenia novorodencov. Nefajčiarkam sa predčasne narodilo 4,6 % a pasívnym fajčiarkam 6,6 % detí.

U tehotných fajčiarok sú v dôsledku zvýšenej afinity fetálneho hemoglobínu ku oxidu uhoľnatému hodnoty karbonylhemoglobínu plodov a novorodencov vo všeobecnosti zvýšené. Existujú však dôkazy o tom, že tehotné ženy nepodávajú presné informácie o fajčení pre pocit viny ohrozenia plodu a zo strachu. Ukázalo sa, že ak boli ženy oslovené o počte vyfajčených cigariet počas tehotnosti až po pôrode, uvádzali signifikantne nižší počet ako pri zisťovaní v priebehu tehotnosti (Eliopoulos a kol., 1999).

Záver

Naším výskumom predkladáme výsledky o fajčení tehotných žien a jeho vplyve na dĺžku gravidity. Sledovaný súbor tvorilo 911 rómskych a 845 nerómskych žien. V skupine rómskych žien bolo 320 fajčiarok a 591 nefajčiarok. V majoritnej skupine bolo len 37 fajčiarok z celkového počtu 845 žien. Literárne údaje i naše výsledky poukazujú na to, že fajčenie počas tehotenstva predstavuje významné riziko pre zdravý priebeh tehotenstva. Výskum potvrdil svoju opodstatnenosť a potrebu systematicky sa venovať výchovnému pôsobeniu na ženskú populáciu s cieľom znížiť a eliminovať fajčenie najmä počas tehotnosti.

S. DURANKOVÁ, A. PAVÚK, I. BERNASOVSKÝ / SLEDOVANIE FAJČIARSKYCH NÁVYKOV ŽIEN POČAS TEHOTENSTVA A VPLYVU FAJČENIA NA PREDČASNÝ PÔROD U TEHOTNÝCH RÓMSKYCH A NERÓMSKYCH ŽIEN V OKRESE PREŠOV

Podakovanie

Autori ďakujú pracovníkom Oddelenia gynekológie a pôrodnictva Fakultnej nemocnice s poliklinikou J. A. Reimana v Prešove, v ktorom táto štúdia prebiehala.

L i t e r a t ú r a

- Castles, A. – Adams, E. K. – Melvin, C. L. – Kelsch, C. – Boulton, M. L.:* Effect of Smoking During Pregnancy: Five Meta – Analyses. *Am J Prev Med*, 16, 1999, 3, s. 208 – 215
- Crha, I. – Hrubá, D.:* Kouření a reprodukce. Praha: Ikar, 2000. 144 s.
- Čech, E. – Hájek, Z. – Maršál, K. – Srp, B. a kol.:* Porodnictví. Praha Grada Publishing, 1999. 434 s.
- Eliopoulo, Ch. – Klein, J. – Khanh Phan, M. Y. – Knie, B. – Greenwald, M. – Koren, G.:* Hair concentrations of nicotine and cotinine in women and their newborn infants. *JAMA*, 271, 1994, 8, s. 621 – 623
- Kavcová, E.:* Nikotínová závislosť a jej liečba. Martin: Jesseniova lekárska fakulta Univerzity Komenského, 2002. 115 s.
- Kukla, L. a kol.:* Charakteristické rozdíly mezi kouřícími a nekouřícími těhotnými ženami. (Výsledky studie ELSPAC). *Hygiena*, 44, 1999, 2, s. 67 – 77
- Martius, G. – Breckwolt, M. – Pfleiderer, A.:* Gynekologie a porodnictví. Martin Osveda, 1996, 648 s.
- Pavúk, A.:* Fajčenie a jeho vplyv na graviditu a pôrod v závislosti od etnickej príslušnosti. *Bulletin Slovenskej antropologickej spoločnosti pri Slovenskej akadémii vied* 4. Bratislava Slovenská technická univerzita, 2001, s. 142 – 145
- Pavúk, A.:* Sledovanie vplyvu fajčenia tehotných žien na vývin plodu z hľadiska etnického a geografického. *Kontakt*, 1, 2005, 3-4, s. 330 – 337
- Pavúk, A.:* Fajčenie žien a prenatálny vývin ich detí s osobitným zreteľom na rómsku populáciu. Prešov Grafotlač, 2007, 117 s.

Doručené do redakcie: 11. 12. 2012

Prijaté na publikovanie: 17. 9. 2013

Adresa autora: PaedDr. Silvia Duranková
Fakulta humanitných a prírodných vied PU
Ulica 17. novembra 1, 080 01 Prešov
silvia.durankova@gmail.com